

36. Rackeby sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Pl. 30, 31.

Litteratur: E. Fischer i Sveriges kyrkor, Västergötland 1: 1 (1913), s. 151; C. W. Pettersson, PM 1913 ang. Rackeby kyrka (dat. i febr. 1914, ATA); VFT 3: 9–10 (1918), s. 118; H. Jungner i VFT 4: 9 (1935), s. 34; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 693; Handlingar 1938 (restaureringsrapport) i ATA.

Äldre avbildning: Fischer a.a., fig. 164 B.

Lutad mot bogårdsmuren till Rackeby kyrka, i dess nordvästra hörn, ligger en fragmentarisk liljesten med runinskrift. Stenen är nu i två delar, varav den ena, icke runristade, utgöres av tre hopfogade stycken. Stenens runristade fragment har tidigare legat i kyrkgolvet, delvis dolt av bänkarna i långhuset. Nederdelen av stenen har tidigare legat i golvet till tornets bottenvåning. Styckena uttogos 1913 i samband med kyrkans restaurering. Vid granskningen av runinskriften år 1934 låg stenen tillsammans med andra fragment av liljestenar invid norra kyrkogårdsmuren. År 1938 erhöll stenen sin nuvarande placering, varvid nederdelens tre hoppassade fragment sammanfogades med stenkitt.

Sandsten. Det runristade styckets längd 0,75 m., bredd 0,50 m. Liljestenens hela längd c:a 1,70 m. Runinskriften är anbragt vid stenens huvudända, på översidan utefter den upphöjda kantlisten och med ytterkanten som bas för runorna. Inskriften flankeras av två georgskors.

Inskrift:

✠ **gunnur : øpger** ✠
5 10

Gunnur. Ødger.

»Gunnur. Ödger.»

Till läsningen: 1 **g** är sannolikt stungen, ehuru fullt säkra spår av punkten icke kunna iakttagas i den ojämnt vittrade stentytan. 2 **u** är säker. Beträffande 3–4 **nn** äro huvudstavarna säkra, den andra dock bortvittrad ovan mitten; första bst är otydlig, den andra tämligen tydlig. 5–6 **ur** äro säkra, liksom 7 **ø**. 8 **p** är säker, fastän nedre delen av runan är avslagen. Punkten i 9 **g** är mycket osäker. 10 **e** är stungen. 11 **r** är säker.

Fischer läste: + **kup : nuk : øpger**. Denna läsning återges av Gardell.

Om kvinnonamnet *Gunnur* se Vg 9. Mansnamnet *Ødger*, känt även från tre uppländska runinskrifter, U 17, 749, 817, samt en bornholmsk runinskrift, DR 394 (**aupkia**), har i gammal tid företrädesvis brukats på östnordiskt område (Lis Jacobsen), varifrån det under medeltiden lånats till Norge, där det tidigast är belagt från 1300-talet. Typen är enligt Lind (*Nordiska personnamn*, ANF 36, 1920, s. 302) ursprungligen en binamnsbildning *Auð-Geirr*, d. v. s. en Geirr som förvärvat förmögenhet, den rike Geirr. Uppkallelse-seden har gjort dessa binamnsbildningar till dopnamn.

Gunnur och Ødger äro sannolikt äkta makar, som sålunda erhållit gemensam gravhäll.

37. Rackeby sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Pl. 32.

Litteratur: B 986, L 1563, T 21. Ransakningarna 1667–84 (tr. i VFT 4: 5–6, 1932, s. 116); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 52; A. H. Wrangel 1742 i UUB R 554; O. Celsius i UUB R 556 (»ex sch. b. p.» [M. Celsius]), Svenska runstenar (KB F m 60) 1, s. 303; P. Tham, Egna Manuscripter och Siöborgs Resor, s. 117 f. (ATA); P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 3 (1814), s. 181 f.; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 84 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 145 f.); C. J. Ljungström, Brev 13/11 1868 t. B. E. Hildebrand (ATA), Kinnefjerdings och Kållands härader (1871), s. 57 f.; N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1868, s. XIII (ATA), Brev 28/12 1868 t. B. E. Hildebrand (ATA); E. Fischer i Sveriges kyrkor, Västergötland 1: 1

(1913), s. 134; O. Sjögren, *Sverige* 4 (1933), s. 330; C. J. S. Marstrander i *Festskrift til O. Broch* (1947), s. 120 f.; H. Wideen, *Västsvenska vikingatidsstudier* (1955), passim.

Äldre avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1670 (i KB F 1 4 c, s. 65); Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 (i KB F 1 7 a, bl. 8); J. Hadorph o. P. Törnewall, träsnitt (i *Peringskiölds Monumenta* och B 986); Wrangel, bläckteckning (i a.a.); Tham, bläckteckning (i a.a.); teckning av okänd hand men kompletterad av Tham bland dennes *Diverse Ant. Anteckningar* (förvarad i Bautil tillh. kapten E. Malmberg, Ulriksdal, foto i ATA); Säve, bläckteckning (i a.a.); Djurklou, bläckteckning (i berättelse 1868); Ljungström (a.a. 1871); O. Erlandsson, träsnitt (i T 21); P. G. Vistrand, bläckteckning 13/9 1899 (ATA).

Fig. 51. Vg 37. Rackeby sn, kyrkan. Efter teckning av Brenner.

Fig. 52. Vg 37. Rackeby sn, kyrkan.
Efter träsnitt i *Peringskiölds Monumenta* (B 986).

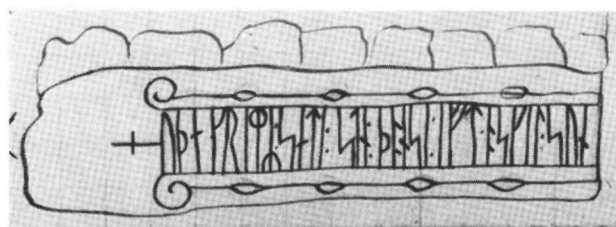

Fig. 53. Vg 37. Rackeby sn, kyrkan. Efter teckning av Christofersson.

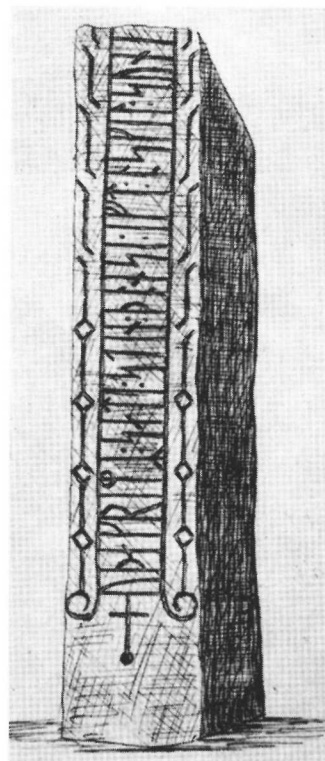

Fig. 54. Vg 37. Rackeby sn, kyrkan. Efter teckning av Djurklou.

Runstenen står sedan 1868 rest på Rackeby kyrkogård, 15 m. N om kyrkans västra ingång genom tornet. Den har varit inmurad i östra sakristiemuren. (*Ransakn.*: »En Steen är belägen wnder it hörne på Sacristien medh Runebockstäffvuer»; Brenner: »Rackeby Sakerstijevägg öster»; Christofersson: »Rackeby i Sakristie kyrkemur»; *Peringskiölds Monumenta*: »Rackeby Sakerstiemur»; Wrangel 1742: »J Rackeby Kiörkas sakerstigewägg»; Celsius: »i Rackeby SakerstieWägg öster»; Tham: »Sitter utanpå Sacristimuren tyckes afbruten»; Lindskog: »i Sakerstiemuren af Rackeby kyrka».) Sakristian tillbyggdes kyrkan under medeltiden, möjligen på 1300-talet (Fischer). P. A. Säve fann den 1863 »på kyrkogården stående på kant utmed norra kyrkoväggen, alldeles öfverbakad af tjära (af takdroppet), men runorna det oaktadt ganska tydliga».

Grå granit. Höjd 1,65 m., bredd 0,42 m. Toppen är avslagen, förmodligen i samband med stenens inpassning i kyrkmuren. Ristningsytan är jämn och runorna tydliga. På båda sidor om runslingan löper en enkel, ristad, ornamental bård av på varandra följande, utdraget s-formiga linjer, vilken till sina nedre delar liknar bården på den norska Alstad-stenen. Längst ned är ristat ett enkelt latinskt kors.

Inskrift:

upakrimr : sati : sin : þonsi : ift : oskil : sun ...

5 10 15 20 25 30

Øðgrim(?) satt sten þannsi æftir Æskel, sun ...

»Ödgrim(?) satte denna sten efter Eskil, (sin?) son.»

Till läsningen: Mellan 13 s och 14 i är t utelämnat. Den undre punkten i sk efter 23 t är grund. — Tidigare läsningar variera endast beträffande r. 13-15. Brenner, Celsius och Torin: **stn**, Djurklou: **stin**; träsnittet hos Peringskiöld har **sta**.

Inskriftens första namn torde vara ett fsv. *Øðgrimr* med felplicerad **a**-runa, som borde ha inlett ristningen. Samma namn finns med i Vidhemsprästens biskopslängd. Eljest äro beläggen från tidig medeltid sparsamma. — *Æskell* återfinnes på Vg 109, 129, 130, 198 och tillhör de vanligaste mansnamnen inom hela det fornnordiska området.

38. Rackeby sn, kyrkan.

Litteratur: Osign. anteckning 1913 på blyertsskiss (ATA); E. Fischer i *Sveriges kyrkor*, Västergötland 1: 1 (1913), s. 134; Handlingar 1935, 1938 i ATA.

Avbildning: Osign. blyertsskiss 1913 (ATA).

Runstenen är nu försvunnen. Enligt en anteckning från år 1913 skulle ett fragment av stenen ligga som tröskelsten i Rackeby kyrkas södra dörr. Vid efterforskning 1935 befanns emellertid dörren ifråga vara igenmurad och dörrtröskeln borta. På förfrågan i orten upplystes, att tröskelstenen, på vilken man emellertid icke observerat några runor, hade omhändertagits av en person boende mellan kyrkan och prästgården. På den sålunda uppgivna platsen söktes dock stenen vid upprepade tillfällen förgäves.

Uppgift om stenmaterialet saknas. Höjd 1,78 m., bredd 1,02 m. Ristningen var »nästan utplånad. Endast tre tecken inom en slinga synliga». Synbarligen har ristningen utgjort slutet av en runslinga.

Inskrift:

... **sna**

I vilket ord runorna ingått kan icke avgöras. En skrivning för *sina* vore icke alldeles otänkbar, men utelämnandet av i-vokalen i detta ord är en mycket sällsynt företeelse i runinskrifter.

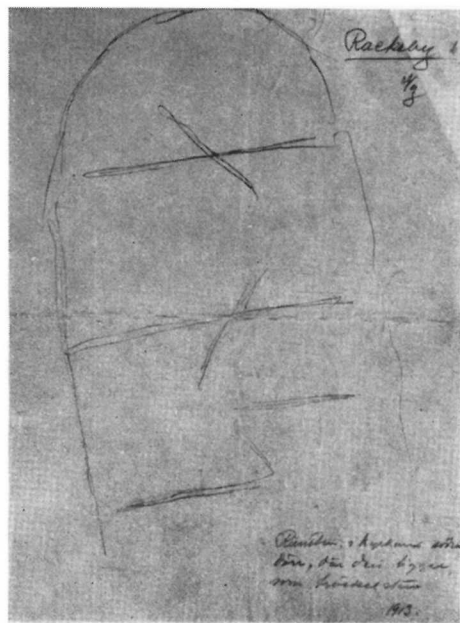

Fig. 55. Vg 38. Rackeby sn, kyrkan.
Efter blyertsskiss 1913.